

EN VERDER

THUIS RAKEN IN DE BEWEGINGSCULTUUR (1)

Kinderen bewegen graag en gaan hier helemaal in op. Ze doen het met hun hele wezen en ontwikkelen zich zo. Bewegen is een belangrijk ontwikkelingsgebied en verdient daarom goede begeleiding. Het bewegingsonderwijs in de basisschool zou verzorgd moeten worden door goed daartoe opgeleide leerkrachten. Bij alle kinderen kan zo een bewegingsontwikkeling starten. Scholen kunnen deze kwaliteitszorg ook na schooltijd voortzetten. Dit kan goed in de organisatie van een 'brede school'. Hoe kan hier met een naschools aanbod aangesloten worden op de lessen bewegingsonderwijs? Het voorbeeld 'Brede School Drielanden' te Harderwijk.

Door: Karel Verweij

BETEKENISVOL OPLEIDEN: BEWEEGTEAMS

Vier jaar geleden startte de Calo te Zwolle een interessant onderwijsexperiment. Hiervoor stelde de afdeling enkele 'beweegteams' samen. Elk team bestond uit drie docenten en steeds twee studenten van de opleidingen Sport en Beleid, Lichamelijke Opvoeding en Bewegingsagogie/Psychomotorische Therapie. De teams gingen functioneren in het beroepsveld en probeerden daar, samen met maatschappelijke partners, een antwoord te geven op een actueel verschijnsel in de bewegingscultuur. Hierbij kan worden gedacht aan naschoolse opvang bij sportverenigingen of een multidisciplinaire aanpak van overgewicht bij jeugdigen. Eén beweegteam richtte met brede school 'Het Wonderwoud' te Zwolle een naschools bewegingsaanbod in voor kinderen uit de wijk. In een 'levensechte context' (de brede school) leverden de studenten hier een product (een bewegingsaanbod).

In haar werkzaamheden functioneert een beweegteam als een kleine onderneming waaraan iedere student op grond van eigen kwaliteiten en leerdoelen een bijdrage levert. Daarbij worden de studenten aangemoedigd om ook taken te vervullen die tot dusver niet tot hun beroepsrol werden gerekend. Zo hielpen de S&B-studenten in de brede school bij het aanbieden van bewe-

gingsactiviteiten en assisteerden de LO-studenten bij het werven van kinderen in de woonwijk. Deze bredere taakopvatting maakt het mogelijk dat studenten en docenten van verschillende opleidingen van elkaar leren. Voor de aanstaande leerkrachten wordt hiermee geanticipeerd op een ruimere beroepsrol, waarin naast het verzorgen van lessen bewegingsonderwijs, leerlingen ook in contact worden gebracht met sportverenigingen en andere buitenschoolse bewegingsmogelijkheden.

Naast het delen van kennis binnen het instituut, is er een tweede 'kenniscirculatie' tussen opleiding en samenleving. De afdeling leent haar deskundigheid aan maatschappelijke partners en ondersteunt hen bij het vormgeven van nieuwe bewegingspraktijken. Kennis uit de drie opleidingen wordt bijeen gebracht. Zo kan de synthese van humaan biologische, gedragsmatige en bewegingsmethodische kennis helpen bewegingssituaties te ontwerpen waarin jeugdigen met overgewicht hun plezier in bewegen terugvinden. De ervaringen in het werkveld helpen op hun beurt het lesprogramma van de opleidingen te actualiseren. Ook kan de student op grond van in de werksituatie gebleken incompetenties een daarbij horend keuzeprogramma op de opleiding volgen.¹

In de beweegteams is ruimte voor elk initiatief mits een ander geen overwegende bezwaren heeft. Deze sociocratische benadering leidt tot een andere rol van de opleidingsdocent. Hoewel deze wel degelijk leiding geeft (zoals het verdelen van de met de maatschappelijke partner overeen gekomen taken) stelt hij zich ook volgend op. Hij (in alle gevallen ook 'zij') laat zich op zijn deskundigheid aanspreken. Als de studenten een probleem te berde brengen, denkt hij mee zonder een oplossing te geven. Dit doet hij door voor- en nadelen van oplossingen te verwoorden en nauwere tegenvragen te stellen die hen

in staat stellen zelf beslissingen te nemen. De opleider helpt zo de studenten reflecteren, plannen en zichzelf te beoordelen. Hiertoe stelt de docent zonder terughoudendheid vragen over het proces.

BREDE SCHOOL DRIELANDEN

Sinds drie jaar houdt ook een bewegsteam kantoor in OBS De Bogen in de wijk Drielanden te Harderwijk. Drielanden is een snel groter wordende nieuwbouwwijk (groeidend tot 4800 woningen, het merendeel voor de verkoop) met een populatie waarvan een kwart bestaat uit kinderen. Het hart van de wijk is autoluw, met veel perken en weinig aanleidingen om te spelen en te bewegen. De basisschool maakt deel uit van 'multifunctioneel centrum De Bogen' waarin verder zijn gevestigd een peuterspeelzaal, buitenschoolse opvang, een dagverblijf, een sporthal en sportcafé, een aula die na schooltijd voor wijkactiviteiten wordt verhuurd, een bibliotheek gevestigd in een restaurant waarin ook verstandelijk of lichamelijk beperkten werken, 55+ woningen, appartementen, twee woongroepen voor verstandelijk beperkten en een atelier voor dagopvang. Deze heterogene bewoning maakt het mogelijk bewegingsdeskundigen op te leiden die zorg, onderwijs en recreatie bij de juiste personen leren brengen. Gedacht vanuit sociale inclusie moeten deze deskundigen niet zozeer doelgroepen kunnen bedienen, maar veeleer passende begeleiding aan deelnemers kunnen geven en mensen in heterogene groepen bewegend met elkaar kunnen verbinden. Ook dit verklaart de keuze voor een gevarieerde samenstelling van bewegeteams.

Piratengym lekker klimmen en klauteren

FOTO: HANS DIJKHOFF

SAMENWERKINGSVERBAND

Het bewegsteam 'Uitdebocht' participeert in de 'Brede School Drielanden'. Dit is een samenwerkingsverband van de vier basisscholen in de wijk. Deze scholen organiseren een naschools aanbod dat wordt gefinancierd met door de gemeente verstrekte 'brede schoolgelden' (12.000 euro per jaar).² Deze gelden moeten ten goede komen aan kinderen van 4 tot en met 12 jaar die wonen in de wijk. De naschoolse activiteiten vinden plaats in het multifunctionele centrum. Hiervoor worden het handenarbeidlokaal, de (overleg)ruimtes en het speellokaal van de school gebruikt. De aula en de sporthal worden gehuurd. Het aanbod vindt plaats gedurende drie blokken van zes weken (op maandag, dinsdag en donderdag). Omdat de activiteiten aansluiten op de schooltijden ontstaat er bij deelname in deze periodes een verlengde schooldag. De kinderen

**AAN VRIJE TIJD GEORIËNTEERD
BEWEGINGSONDERWIJS IN DE
VERBREDE BASISCHOOL**

betalen vijf euro om een aanbod zes weken te kunnen volgen. Tussen de Pasen en de herfstvakantie is er geen aanbod. Er zijn dan veel schoolevenementen, kennismakingsactiviteiten bij sportverenigingen/welzijnsinstellingen en mogelijkheden tot buiten spelen.

Het recreatieve aanbod is aantrekkelijk en veelzijdig en staat los van het binnenschoolse leren: paardrijden, klei en keramiek, werelddans, lego, techniek, breakdance, koken, tutten, djembé spelen, enzovoort. De inschrijving vindt plaats met behulp van een programmaboekje dat op de scholen wordt uitgedeeld. De scholen spelen de inschrijvingen door naar OBS De Bogen. Met behulp van de brede schoolgelden is hier een leerkracht wekelijks twee dagen uitgeroosterd om de naschoolse activiteiten te coördineren.

Om meerdere redenen is het handig een naschools bewegingsaanbod in een brede school uit te voeren. Er is een betaalde kracht aanwezig die de organisatie op zich neemt. De werving verloopt via het onderwijs waardoor alle kinderen worden geïnformeerd. Het bewegen kan in andere ontwikkelingsgebieden geïntegreerd worden (bijvoorbeeld bewegingstheater). Omdat het vrije tijdsaanbod vanuit school wordt georganiseerd kan een relatie tussen binnen- en buitenschools leren worden gelegd. Dit laatste is wenselijk. Met het oog op de hoge sportdeelname van jeugdigen lijkt het hoog tijd bewegingsonderwijs af te stemmen op de bewegingscultuur waar het deel vanuit maakt.

BEWEGEN IN BREDE SCHOOL DRIELANDEN

In Drielanden biedt het bewegsteam de meeste naschoolse bewegingsactiviteiten aan. In groepjes van drie studenten worden zes weken lang wekelijks twee bewegingsuren verzorgd. Als de opleidingsroosters het mogelijk maken combineren we hiertoe studenten van de verschillende opleidingen.

Dat is zwaar!

De bewegingsuren duren 45 minuten en afhankelijk van de activiteitskeuze worden in een lesgroep twee, drie of vier leeftijden verzameld.

Voor de jonge kinderen (groep 1 tot en met 4) zijn op grond van thema 's als piratengym, verstoppertje, jungleboek en (super)heldengym lessenreeksen ontworpen. Deze thema 's maken het mogelijk te bewegen in een 'dramatiserend decor'.

Een voorbeeld: piratengym

Voor de eerste piratenles hebben we in de zaal in de vorm van een groot schip, met touwladders, klimnetten en banken, allerlei klim- en klautertoestellen opgesteld. Een springkast en een opgehangen hoepel bootsen een stuurhut na. Net onder het plafond hangt een elektronisch te bedienen schommelschip. De lesgevende student manoeuvreert de bedremmelde kleuters op een streep. Hij spreekt de kinderen kalmerend toe. Een aantal kinderen huilt en krijgt steun van hun moeders, die gehurkt achter hun kind zitten. Terwijl de lesgever de uitleg start daalt achter hem het schommelschip traag naar beneden. Op het schip staan twee als piraten verklede lesgeefmeiden met een schatkaart op zoek naar een kist vol met goud. Eenmaal beneden nemen ze de uitleg over en nodigen de kinderen uit met hen in het schip te gaan zoeken.

Door elke les te starten met een vervolgverhaal gaan de kinderen bewegend figureren in een fantasiewereld. Met rubberen messen klimmen ze naar een kraaiennest, met zwaaitouwen enteren ze een te plunderen schip en in een gevecht bedelven ze met zijn allen de lesgevers. Door mee te spelen voelen de lesgevers de betekenissen die de kinderen aanbrengen aan en komen zo op ideeën voor de week erop. De lessenreeks wordt afgerond met het dalende schommelschip, waarop nu in kleine schatkistjes, chocolade muntgeld ligt.

Bij de oudere kinderen (groep 5 tot en met 8) zijn de lessen minder vanuit het vrije spelen ingericht. Deze bewegingsuren

lijken op de lessen bewegingsonderwijs: in groepjes draaien de kinderen langs verschillende onderdelen die ze zelfstandig doen. Hierbij komen aangepaste sportspelen, circusactiviteiten, bewegen op muziek en allerlei turnactiviteiten aan de orde. Een aantal malen is het resultaat in een voorstelling aan ouders en grootouders gedemonstreerd. Toch ontstond gaandeweg een bewegingspraktijk die zich van de lessen bewegingsonderwijs onderscheidde.

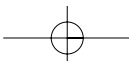
Zelf inrichten

De kinderen komen steeds vroeger en nemen nu ook muziek mee. De lesgeefmeiden nemen alle tijd voor gesprekjes. Hoewel we slechts een deel van de zaal hebben gehuurd doen we de schuifwand omhoog zodat een gigantische ruimte ontstaat. Terwijl de muziek uit de luidsprekers schalt, laat het groepje jongens het handbaldoel naar beneden en start met voetballen. Als je scoort na een stuit of naast schiet moet je op doel. De lesgevers zetten een aantal arrangementen klaar: zwaaien vanuit het wandrek met de touwen, een steile wand (een valmat tegen de muur) om tegen op te klimmen, drie korfbal - miksituaties zodat kinderen kunnen oefenen voor het op handen zijnde schoolkorfbaltoernooi en een chaos-doelenspel. De kinderen verdelen zich gelijkmatig over de activiteiten en starten met bewegen. Het lijkt alsof de lesgevers de les begonnen zijn met opdrachten en vaste groepjes. Na vijf minuten willen de lesgevers dit ook daadwerkelijk gaan doen. Ik vraag hen wat ze met hun aanbieding denken te kunnen toevoegen: 'Weegt het verplicht deelnemen aan alle activiteiten en doorbreken van de door kinderen gemaakte groepjes op tegen de motivatie die nu blijkt en voortkomt uit hun eigen inrichting?' Ze laten het zo. Anderhalf uur lang houden kinderen vervolgens de les gaande: ze wisselen van activiteit, kiezen andere bewegingspartners, kletsen liggend op de dikke mat met elkaar, bouwen zelf nieuwe arrangementen en drinken op wisselende momenten hun limonade.

De naschoolse bewegingspraktijk onderscheidt zich van de lessen bewegingsonderwijs. De eigenheid van 'vrije tijds- onderwijs' wordt in de volgende paragraaf beschreven.

KENMERKEN VAN DE NASCHOOLSE BEWEGINGSPRAKTIJK

<i>Laagdrempeligheid</i>	- de toegang naar het aanbod open maken
<i>Vaardigheid</i>	- bewegingsactiviteiten kiezen die kinderen kunnen
<i>Vriendschap</i>	- kinderen beweeggroepjes laten samenstellen
<i>Eigenrichting</i>	- ruimte voor kinderen om zelf de bewegingsomgeving in te richten
<i>Inclusie</i>	- overeenkomsten in deelname tot vervolg maken

Toelichting

Kinderen die zich niet gemakkelijk thuis voelen bij vreemden, of bang zijn dat ze activiteiten niet kunnen, sluiten zich niet snel aan bij een onbekend verband. Op meerdere manieren hebben we geprobeerd de drempel om mee te doen te verlagen.

De inschrijving vindt enkele dagen na uitreiking van het programmaboekje plaats en de groepen zijn samengesteld uit meerdere leeftijden. Kinderen kunnen inschrijven met broertjes of zusjes, met kinderen uit de straat die op een andere school zitten en medeleerlingen uit de schoolklas. Ook hebben we zoveel mogelijk stagiaires lichamelijke opvoeding de gymlessen op de scholen laten geven en deze opgenomen in het beweegteam. Door naschoolse bewegingsactiviteiten in de gymles te introduceren en in beide verbanden (de gymles en het naschoolse aanbod) aanwezig te zijn proberen we teruggetrokken kinderen steun te geven bij hun stap naar het naschoolse aanbod. Deze werkwijze is ook gevolgd voor een 'school voor speciaal basisonderwijs' te Harderwijk. Deze school staat in een andere wijk en een twintigtal kinderen uit Drielanden gaat hier naartoe. Omdat deze kinderen nauwelijks kinderen uit hun woonomgeving op school tegenkomen kan het naschoolse aanbod hen helpen sociale contacten in de wijk te krijgen. In Drielanden zijn nog nauwelijks sportvoorzieningen. Sportclubs bevinden zich op grote afstand en vooral als er in het gezin nog heel jonge kinderen zijn en er geen auto beschikbaar is, vormt dit een obstakel. Door de sporthal midden in de wijk te gebruiken en de activiteiten aansluitend aan de schooltijden te laten plaatsvinden wordt het voor kinderen makkelijker om mee te doen. Ze kunnen alleen of met een groepsleerkracht naar de sporthal lopen. De brede schoolgelden stellen ons, tot slot, in staat om de financiële ouderbijdrage laag te houden zodat dit geen belemmering voor deelname hoeft te zijn.

In de eerste lessen van een blok zijn startactiviteiten aangeboden die kinderen kunnen. Vervolgactiviteiten worden gekozen op grond van de mogelijkheden die uit de deelname blijken. Hierbij is gedifferentieerd in materialen en opdracht. In dit opzicht verschilt de naschoolse bewegingspraktijk nauwelijks van de les bewegingsonderwijs. Er is wel een accentverschil. In het bewegingsonderwijs stuurt de leerkracht nadrukkelijker aan op leerwinst. Soms ook door het bewegen sturend te verbeteren. In de bewegingsrecreatieve praktijk hoeft het meedoen geen rendement op te leveren. De lesgever handelt hier meer 'vraaggestuurd'. Hij helpt als kinderen erom vragen. De effecten van deze aanpak blijken positief. In de afgelopen drie jaar hebben de bewegingszwakke kinderen steeds weer op het aanbod ingeschreven. We hebben het idee dat deze kinderen de naschoolse bewegingspraktijk als een stimulerende leerplaats ervaren.

Veel kinderen hebben in de naschoolse praktijk de kans om met broertjes/zusjes of vriendjes/vriendinnetjes te bewegen. De lesgever baseert de groepssamenstellingen op deze voorkeuren en stuurt aan op een openheid zodat onbekende kinderen zich in kunnen voegen.

In de regel richten leerkrachten het bewegingsonderwijs in. Zij

kieszen bewegingsactiviteiten. In de naschoolse bewegingspraktijk wordt dit veel meer aan deelnemers gelaten. De kinderen zijn er om zich te ontspannen en kinderinitiatieven om de zaal in te richten worden gestimuleerd. Het klimaat is informeler: een vriendje dat komt kijken mag meedoen, lesgevers richten hun aanbod naar 'verlanglijstjes' en er is ruimte om uit een neergezet aanbod zelf activiteiten te kiezen. In de naschoolse bewegingspraktijk komen kinderen van verschillende leeftijden, met verschillende mogelijkheden en conventies bijeen. Deze geschakeerde praktijk leidt tot rijke bewegingservaringen en kan maken dat een ieder 'erbij hoort'. Langs alle verschillen heen kan een op maat ontworpen bewegingssituatie deelnemers verbinden. Deze gezamenlijkheid lijkt mij een waardevolle voortzetting van het leren bewegen in de meer homogene schoolgroep en een verdiepende opmaat naar de specialisatie, selectie en competitie in de reguliere sportverenigingen.

Noten

¹ Vanaf het cursusjaar 2006-2007 volgen studenten in de hoofdfase van de opleidingen naast het verplichte meer beroepsspecifieke deel keuzeprogramma 's. Hiertoe zijn leertrajecten ontwikkeld op grond van twaalf schoolthema 's (zoals trainingsleer, buitenbeentjes, bewegen en ethiek, sportstimulering, persoonlijke groei). In deze vorm van onderwijs bestaat de onderwijsgroep uit studenten van de drie opleidingen en drie leerjaren. Daarnaast kan de student keuzes maken in het profileringsdeel. In dit deel kan hij zelf in het (werk)veld leertrajecten organiseren of een avondprogramma bij de afdeling volgen (zoals leren coachen van [beginnende] leerkrachten, LO2, Buurt -Onderwijs - Sport, sportfilosofie).

² De informatie over Brede School Drielanden komt uit *Func-tieprofielen De Brede School Drielanden en Evaluatie pilot-traject Brede School Drielanden schooljaar 2006 - 2007* Interne documenten Brede School Drielanden

Wordt vervolgd

Correspondentie: k.verweij@windesheim.nl

R AGENDA

STUDIEDAG BEWEGEN, SPORT EN MAATSCHAPPIJ

Waar: Herbert Vissers college te Nieuw Vennep

Wanneer: 20 september

Tijd: 9.30 uur tot 16.30 uur

Informatie: guus.kleinlankhorst@kvlo.nl / zie www.kvlo.nl